

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน

นิษฐนาถ บุลสถาพร¹ จรัส เล็งวิทยา²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน โดยการนำหลักการในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน หลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดที่มีอัตราโทษสูงขึ้นจากอัตราโทษจำคุกเกินห้าปีแต่ไม่เกินยี่สิบปีที่น่าสนใจในการกระทำและเข้าเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูเพื่อปฏิบัติตามแผนโดยที่ศาลไม่จำเป็นต้องพิพากษาคดีหากเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามแผนนั้นสำเร็จ อันแสดงให้เห็นว่าแม้คดีจะมีอัตราโทษสูง แต่หากพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงเกินสมควรก็สามารถจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้ ดังนั้น จึงต้องแก้ไขจากเดิมที่ “ผู้เสียหายยินยอม” เป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน” เนื่องจากอาจจะมีการณ์ที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนสนใจในการกระทำ แต่ผู้เสียหายไม่ยินยอมซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากผู้เสียหายยังมีความโกรธแค้นผู้ต้องหา หรือบิดามารดาของผู้ต้องหากับผู้เสียหายเคยมีสาเหตุโกรธมาก่อน หรือผู้เสียหายกับผู้ต้องหาตกลงเรื่องค่าเสียหายกันไม่ได้ ผู้เสียหายไม่พอใจจำนวนเงินค่าเสียหาย หรือเหตุผลอื่นใดก็ตามที่ผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมในการจัดทำแผน

คำสำคัญ: มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา; การพิจารณาคดี; เด็กและเยาวชน

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

นิษฐนาถ บุลสถาพร และจรัส เล็งวิทยา. (2566). มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(3), 658-672.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: nitthanart.k@gmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Special Measure in Lieu of Criminal Prosecution in Trial of Child and Juvenile Case

Nitthanart Boonsathaporn¹ Charan Lengvithaya²

Abstract

This academic article aims to analyze special measure in lieu of criminal prosecution in trial of child and juvenile case by using principles for prosecuting criminal cases against child and juvenile, principles for protecting child and juvenile in Thailand, Juvenile and Family Court and Procedure Act 2010, Section 90 and Regulations of the President of the Supreme Court on the Criteria, Methods, Conditions for the Preparation of the Post-Trial Rehabilitation Plan 2013 as a framework for analysis.

Findings are as follows: Special measure in lieu of criminal prosecution in trial under Section 90, it provides an opportunity for accused persons who are child or juvenile who are found to have committed crimes that have a higher penalty rate than the prison sentence of more than five years but not more than twenty years. Consciousness of actions and meeting various conditions as required by law has entered the process of creating a rehabilitation plan in order to comply with the plan. The court does not have to adjudicate the case if the conditions set forth in the plan are fulfilled, which shows that even though the case has a high penalty rate, However, if the circumstances of the case are not unreasonably serious, a plan can be prepared to rehabilitate the child or juvenile. Therefore, it must be revised from the original “victim consents” to “listen to the victim’s opinion in making a plan” because there may be cases where the accused, who is a child or juvenile, is aware of the act but the victim does not consent, which may be due to the victim still having resentment. The accused or the parents of the accused and the victim had previous causes of anger, or unable to agree on damages, or any other reason that the injured person does not consent to the preparation of the plan.

Keywords: Special Measure in Lieu of Criminal Prosecution; Trial; Child and Juvenile

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Boonsathaporn, N., & Lengvithaya, C. (2023). Special measure in lieu of criminal prosecution in trial of child and juvenile case. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(3), 658-672.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: nitthanart.k@gmail.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

บทนำ

เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในเวลาใดๆ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอม โจทก์ไม่คัดค้าน และข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรหากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบให้ดำเนินการกระบวนการพิจารณาต่อไป ซึ่งแนวทางในการดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 โดยในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามมาตรา 90 นั้น ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ประสานการประชุม (ซึ่งโดยส่วนใหญ่ คือ ผู้พิพากษาสมทบที่ผ่านการอบรมให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการประชุม) และให้มีผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ฝ่ายเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหายและนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัวเข้าร่วมประชุม และหากเห็นสมควรอาจเชิญ

ผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด ทั้งนี้ พนักงานอัยการจะเข้าร่วมประชุมด้วยก็ได้ (Traijutakarn, 2019)

ในกรณีที่ผู้มีส่วนที่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ศาลเห็นชอบฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม หรือมีเหตุจำเป็นต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบและให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควรหรือยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป แต่ถ้าปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบ หากศาลเห็นชอบด้วยให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และมีคำสั่งในเรื่องของกลาง โดยให้สิทธิหน้าที่อาญาฟ้องเป็นอันระงับ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง

เงื่อนไขความยินยอมของผู้เสียหายดังกล่าว ส่งผลให้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่สามารถใช้กับความผิดต่อรัฐได้ เพราะไม่มีผู้ให้ความยินยอม ต่อมาในปี พ.ศ. 2559 ได้มีการแก้ไขมาตรา 86 ส่งผลให้ในชั้นก่อนฟ้องหากเป็นคดีความผิดต่อรัฐซึ่งไม่มีผู้เสียหายให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากใคร แต่กลับไม่แก้ไขมาตรา 90 ในทางปฏิบัติหากเป็นความผิดต่อรัฐศาลยังคงยึดถือว่าไม่มีผู้เสียหายให้ความยินยอม จะใช้มาตรการตามมาตรา 90 ไม่ได้ (Kanchanatecha, 2019) ส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและมีเงื่อนไขตามหลักเกณฑ์มาตรา 90 อาจไม่ได้รับโอกาสที่จะเข้าสู่กระบวนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นหลังฟ้องคดี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้เขียนได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ หลักการในการดำเนินคดีอาญา

กับเด็กและเยาวชน หลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักการในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

แนวคิดในเรื่องการคุ้มครองดูแลเด็กและเยาวชน เริ่มปรากฏชัดเจนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child, 1989) มีที่มาจากการคำนึงถึงหลักสิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สำหรับเรื่องสวัสดิภาพ และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กที่กำหนดไว้ในปฏิญญาเจนีวา ในปี ค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) โดยเริ่มมีการจัดตั้งสหภาพกองทุนช่วยเหลือเด็กระหว่างประเทศ อันเป็นความพยายามที่จะรวบรวมเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิเด็กมารวมอยู่ภายใต้เอกสารฉบับเดียวกัน และต่อมาได้มีการนำหลักการที่เกี่ยวกับสิทธิเด็กดังกล่าวมาเพิ่มเติมในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในปี ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) และกลายเป็นพื้นฐานของหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติลงมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 (พ.ศ. 2502) ต่อมาประเทศโปแลนด์ได้เสนอร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อปี ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้จัดตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนจากประเทศสมาชิกของคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนจาก 43 ประเทศผู้แทนจากประเทศอื่นๆ ที่เป็นภาคีองค์การสหประชาชาติที่เข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์ ในการร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กผ่านการพิจารณาของคณะทำงานขององค์การสหประชาชาติ และได้รับการรับรองจากประเทศต่างๆ ในการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) โดยประเทศไทย

เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาดังกล่าว เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมุ่งประสงค์ที่จะให้เด็กได้รับโอกาสที่จะมีสิทธิมีเสียงในกระบวนการพิจารณาทางตุลาการที่มีผลกระทบต่อเด็ก ไม่ว่าโดยตรง หรือผ่านผู้แทน หรือองค์กรที่เหมาะสม ตามข้อ 12 (Convention on the Rights of the Child, 1989) โดยมีหลักว่าเด็กจะต้องไม่ได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะต้องไม่รับการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำ เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะต้องได้รับการปฏิบัติ ด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะต้องถูกแยกที่ควบคุมต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่พิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกการควบคุมเด็กออกจากผู้ใหญ่ ตามข้อ 37 (Convention on the Rights of the Child, 1989)

เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาว่ากระทำการฝ่าฝืนกฎหมายจะต้องได้รับหลักประกันว่าจะได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้า โดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจที่เป็นอิสระ และเป็นกลางในการพิจารณาอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย รัฐต้องจัดให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมแก่เด็ก เว้นแต่พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก เมื่อคำนึงถึงอายุของเด็กหรือสถานการณ์ของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย หากพิจารณาว่าเด็กกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา การวินิจฉัยหรือมาตรการใดที่กำหนดโดยผลของการวินิจฉัยนั้น ต้องได้รับการทบทวนโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจ เป็นอิสระ และเป็นกลาง การดำเนินการต่างๆ เช่น คำสั่งให้มีการดูแล แนบแนว และควบคุม การให้คำปรึกษา การภาคทัณฑ์การอุปการะดูแล แผนงานการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพ และ

ทางอื่นๆ นอกเหนือจากการให้สถาบันเป็นผู้ดูแลจะต้องมีไว้เพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และสอดคล้องกับสภาพการณ์และการกระทำความผิดของเด็ก ตามข้อ 40 (Convention on the Rights of the Child, 1989) ซึ่งเป็นหลักการที่ทำให้รัฐต่างๆ ที่เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จำเป็นต้องออกกฎหมายภายในของแต่ละรัฐ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ที่ต้องการให้มีกระบวนการพิจารณาคดีแบบพิเศษ ในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้แต่ละประเทศเริ่มพัฒนาระบบการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน และพัฒนาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ เพื่อให้มีการแยกกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนออกจาก การดำเนินกระบวนการพิจารณาสำหรับผู้ใหญ่

หลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560, 2017)

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเคยมีการกำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิเด็กไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เช่น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 53 ได้กำหนดหลักการที่จัดให้เด็กเยาวชนและบุคคลในครอบครัวได้รับการคุ้มครองโดยรัฐจากความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และเด็กเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและศึกษาอบรมโดยรัฐ ซึ่งต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 52 ได้มีการเพิ่มเติมจากหลักการดังกล่าวในส่วนของการส่งเสริมสิทธิการมีชีวิตอยู่รอด การพัฒนาและการได้รับการปกป้องคุ้มครองรวมถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของเด็ก โดยจะแทรกแซงหรือจำกัดสิทธิดังกล่าวมิได้หาก

ปราศจากอำนาจตามกฎหมาย

ในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ทำการกำหนดมาตรการคุ้มครองเด็กด้วยถ้อยคำบัญญัติที่แตกต่างออกไปจากเดิม โดยในมาตรา 54 ได้กำหนดหลักการในการให้ความสำคัญต่อการศึกษาของเด็กโดยรัฐจะต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษา 12 ปี โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และในมาตรา 71 ได้กำหนดให้รัฐมุ่งสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวโดยการจัดที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพกายและจิตใจและให้ความช่วยเหลือแก่เด็กสตรีผู้สูงอายุผู้ด้อยโอกาสให้พ้นจากการใช้ความรุนแรงขณะเดียวกันในด้านกระบวนการยุติธรรม รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติให้รัฐจัดการกระบวนการยุติธรรมอย่างรอบด้าน และยังปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม และส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในหมวด 16 ของประกาศแผนปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 (Announcement of the Prime Minister's Office About the Announcement of the Country Reform Plan, B.E. 2562, 2018)

2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กำหนดถึงหลักการของเด็กในฐานะผู้เยาว์ไว้ใน 2 ส่วน คือ บรรพ 1 ว่าด้วยบุคคล ซึ่งเป็นการกำหนดสถานะสิทธิของบุคคลโดยเฉพาะในการทำนิติกรรมสัญญาของผู้เยาว์ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เยาว์ถูกเอารัดเอาเปรียบโดยอาศัยความเป็นเด็ก และบรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว โดยได้วางหลักการเกี่ยวกับสถานะความเป็นบุตร บิดาและมารดา สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร เช่น หน้าที่ในการอุปการะโดยบิดามารดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์และบุตรผู้ทุพพลภาพ พิการ ส่วนบุตรมีหน้าที่อุปการะบิดามารดา เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดข้อห้ามบุตรฟ้องคดีอุทธรณ์ต่อบุตรทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา การใช้อำนาจปกครองบุตร สิทธิในการติดต่อกับบุตร

การตั้งผู้ปกครองโดยคำสั่งศาล การรับบุตรบุญธรรมและค่าอุปการะเลี้ยงดู การใช้อำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ของผู้มีอำนาจปกครองเป็นมาตรการซึ่งใช้ในการคุ้มครองเด็ก โดยให้อำนาจแก่บิดามารดาหรือผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งใช้อำนาจปกครองเหนือผู้เยาว์ ทำหน้าที่ในการคุ้มครองดูแลและรักษามลประโยชน์ของเด็ก ซึ่งมีอำนาจในการกำหนดที่อยู่บุตร ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน ให้บุตรทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะรูป และเรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักบุตรไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินของบุตร โดยอำนาจปกครองของบิดามารดาจะสิ้นสุดเมื่อบุตรบรรลุนิติภาวะ หรือผู้ใช้อำนาจปกครองถูกเพิกถอนการใช้อำนาจปกครองโดยศาล หรือมีการจัดให้เด็กได้เป็นบุตรบุญธรรม

3. ประมวลกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาได้บัญญัติถึงกรณีที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดโดยกำหนดวิธีการสำหรับเด็กไว้โดยเฉพาะ โดยการกระทำของเด็กยังคงเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่เด็กอาจได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับโทษและดำเนินการด้วยวิธีที่แตกต่างจากกรณีที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำความผิด เช่น การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กอายุไม่เกิน 12 ปี (มาตรา 73) การว่ากล่าวตักเตือน ส่งตัวไปยังโรงเรียน สถานฝึกอบรม หรือได้รับการลดโทษตามส่วนที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เป็นต้น

ในกรณีที่เด็กเป็นผู้เสียหาย กฎหมายอาญาได้มีการบัญญัติฐานความผิดและกำหนดโทษไว้เป็นพิเศษแยกต่างหากจากฐานความผิดในลักษณะทั่วไป เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลใดกระทำความผิดอาญาต่อเด็กโดยอาศัยความเป็นเด็กซึ่งอ่อนวัย ขาดประสบการณ์และวุฒิภาวะ เช่น ความผิดฐานทอดทิ้งเด็กตามมาตรา 306 ความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ตามมาตรา 317 ถึงมาตรา 319 ความผิดฐานกระทำชำเราเด็กตามมาตรา 277 เป็นต้น

4. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 (Child Protection Act, B.E. 2546, 2003)

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้รับแนวคิดจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งกำหนดหลักการเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพที่เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวพึงได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 และต้องดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการคุ้มครองเด็กที่ยังไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในขณะนั้น ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 และ 294

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ว่า เด็ก หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส โดยกำหนดหลักการและขั้นตอน รวมถึงวิธีปฏิบัติต่อเด็กในสถานะการณ์ต่างๆ ไว้อย่างละเอียด เช่น กำหนดมาตรการเพื่อสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็ก เป็นต้น โดยให้ความสำคัญกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นลำดับแรก นอกจากนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กยังให้ความสำคัญกับวิธีการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนและมีพัฒนาการที่เหมาะสม อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดถูกทารุณกรรม หรือตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบหรือถูกเลือกปฏิบัติอีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น ในหมวดที่ 2 ยังกำหนดข้อห้ามไม่ให้กระทำการใดต่อเด็กไว้ด้วยกันหลายประการ (มาตรา 26) และในกรณีที่มีการฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าวผู้กระทำย่อมได้รับโทษทางอาญา ซึ่งหากพิจารณาตามข้อห้ามดังกล่าวอาจเห็นได้ว่าลักษณะของการกระทำเหล่านี้ อาจเข้าข่ายเป็นความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้อีกด้วย

ดังนั้น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองเด็กและ

เป็นการบัญญัติกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก รวมถึงเป็นการยกระดับการให้ความคุ้มครองเด็กในประเทศไทยให้เข้าสู่มาตรฐานสากลด้วย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (Juvenile and Family Court and Procedure Act, B.E. 2553, 2010)

พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้รับการแก้ไขปรับปรุงหลังจากได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยมีการกำหนดหลักการสำคัญในการให้ความคุ้มครองและสิทธิสวัสดิภาพและวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนและบุคคลในครอบครัวที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนไว้อย่างชัดเจนเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดนิยามว่า เด็ก คือ บุคคลอายุยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ และเยาวชน คือ บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ (มาตรา 4) ไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ การกำหนดเกณฑ์อายุของเด็กและเยาวชนไว้ก็เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับประมวลกฎหมายอาญา และเพื่อไม่ให้เด็กหรือเยาวชนที่อายุต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบเดียวกันกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้ใหญ่ (Dulyakarn & Dulyakarn, 2014) ซึ่งในคดีอาญาจะพิจารณาอายุของเด็กในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น กระบวนการพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชนจะมีความแตกต่างจากกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญาสำหรับผู้ใหญ่ โดยมีการกำหนดให้มีทีมสหวิชาชีพเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีของเด็กและเยาวชนด้วยทุกครั้ง

สำหรับคดีแพ่ง ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 และกรณีคำร้องขอให้สั่งบุคคลเป็นคนไร้ความสามารถ เสมือนไร้ความสามารถและการตั้งผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์อันเกี่ยวเนื่องกับความสามารถของบุคคลตามกฎหมายแพ่งและคดีครอบครัวที่เกี่ยวข้องถึงเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ เพื่อพิทักษ์ประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังได้กำหนดรูปแบบของกระบวนการพิจารณาความในคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ด้วยเหตุการใช้ความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และการปฏิบัติต่อเด็กโดยไม่ชอบตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ไว้อย่างชัดเจนด้วย

ส่วนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีตามมาตรา 90 ดังนี้

“มาตรา 90 เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่ กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสี่สิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏ

ว่าพฤติกรรมแห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรหากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่า การพิจารณาพิพากษาให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป”

การพิจารณาว่ากรณีนี้จะใช้หลักเกณฑ์ตามมาตรา นี้ได้หรือไม่ มีข้อพิจารณาดังนี้

(1) เมื่อมีการฟ้องคดีแล้วก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา การกระทำความผิดที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดกฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไว้ไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าคดีนั้นจะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม

(2) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ

(3) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิด โดยเด็กหรือเยาวชนตระหนักว่าการกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น รู้สึกเสียใจในการกระทำพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง

(4) ผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน

(5) พฤติกรรมแห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร

(6) ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้

(7) ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร

(8) การนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา

ศาลมีอำนาจในการมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองบุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง

ผลของการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวสั่งให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราว เพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผน หากมีการปฏิบัติตามแผนครบถ้วนแล้ว บุคคลที่ทำแผนต้องรายงานให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทราบ หากศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นชอบ ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา ผลคือสิทธินำคดีอาญา มาฟ้องเป็นอันระงับไป เด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยจะไม่มีประวัติว่าเคยต้องคำพิพากษาหรือถูกศาลมีคำพิพากษาลงโทษ ซึ่งเป็นผลดีต่อเด็กหรือเยาวชนในการที่จะกลับคืนสู่สังคมโดยไม่มีประวัติว่าเคยกระทำความผิดมาก่อน แต่ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ซึ่งไม่กำหนดว่าศาลจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง ศาลอาจมีคำสั่งให้ทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและพฤติการณ์ของการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนแต่ละบุคคลได้ไม่จำเป็นว่าในคดีหนึ่งจะต้องมีแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพียงฉบับเดียว เพราะต้องคำนึงถึงประวัติภูมิหลัง และพฤติกรรมในการกระทำผิดเป็นรายบุคคล

ในกรณีที่ศาลเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่เด็กหรือเยาวชน หรือผู้ปกครองไม่สามารถปฏิบัติตามแผน หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามแผน หรือปฏิบัติตามแผนแต่ไม่ครบถ้วน ศาลอาจมีคำสั่งเปลี่ยนแปลง

หรือแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือมีอำนาจสั่งขยายระยะเวลาปฏิบัติตามแผนตามที่ศาลเห็นสมควร โดยแจ้งโจทก์ เด็กหรือเยาวชน ผู้ปกครอง ผู้เสียหาย ผู้ประสานการประชุม และผู้บริหารแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทราบ หรือมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาต่อไปได้

ในกรณีที่ศาลเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูยังไม่เป็นประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเข้าประชุมใหม่ตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ถ้าเพียงผิดหลงก็แก้ไขโดยไม่ต้องประชุมใหม่ กรณีไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลจะดำเนินการตามหลักเกณฑ์นี้ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 (Regulations of the President of the Supreme Court on the Criteria, Methods and Conditions for the Preparation of the Post-Trial Rehabilitation Plan, B.E. 2566, 2013) ได้วางหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดีไว้ โดยกำหนดคำนียามบุคคลที่ต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนไว้ ดังนี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

“ผู้ประสานการประชุม” หมายความว่า ผู้ที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้

“แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่า มาตรการ แนวทาง ขั้นตอนและวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนด โดยที่ประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กร ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ รวมทั้งการชดเชย เยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

“ผู้อำนวยการสถานพินิจ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู กำหนดให้ผู้ประสานการประชุมเชิญบุคคลต่อไปนี้เข้าร่วมการประชุมเพื่อพิจารณาจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(1) เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกฟ้อง บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่ เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย

(2) ผู้เสียหาย บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่ทำหน้าที่ปกครองดูแลในกรณีผู้เสียหายยังเป็นผู้เยาว์ หรือผู้มิภาวะยังไม่เพียงพอแก่การเข้าร่วมการประชุมตามลำพัง

(3) นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

นอกจากนี้ อาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงาน ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนหรือพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยก็ได้ในการดำเนินการประชุมต้องดำเนินการ ดังนี้

(1) ให้เด็กหรือเยาวชนได้แสดงออกถึงความรู้สึกรู้สึกในการกระทำ และรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

(2) ให้เด็กหรือเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจความรู้สึกและผลที่ผู้เสียหายได้รับ เพื่อให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกที่ดีและตระหนักว่าทุกคนมีได้พิทักษ์ ละเลยต่อความรู้สึกและความเสียหาย ที่ผู้เสียหายประสบ

(3) แสวงหาแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนกำหนดมาตรการในการป้องกันมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอีกจากผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่าย โดยให้คำนึงถึงความรู้สึกและจิตใจของผู้เสียหาย รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงตัวเงินเป็นสำคัญ

จากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี

พ.ศ. 2556 ทำให้มีแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนขึ้น แต่ก็ยังคงมีปัญหาในการปฏิบัติงานเนื่องจาก การปฏิบัติงานเป็นไปตามดุลพินิจของผู้ปฏิบัติงาน จึงอาจเกิดความแตกต่างกัน และอาจมีปัญหาในเรื่องการใช้ดุลพินิจในการกำหนดว่า ในกรณีใดควรใช้มาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 หรือไม่ อย่างไร เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีความผิดต่อชีวิต ควรจะนำมาตรการพิเศษมาใช้บังคับหรือไม่ ควรมีการอบในการนำมาใช้เพียงใด จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวทางในการนำมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 มาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ทั้งเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนำหลักการในเรื่องนี้มาใช้

กรอบในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน ผู้เขียนได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. หลักการในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน
2. หลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย
3. พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90
4. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556

ผลการวิเคราะห์

ผู้เขียนได้ผลการวิเคราะห์มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนตามมาตรา 90 โดยสรุปได้ดังนี้

ตามบทบัญญัติมาตรา 90 ที่ได้กำหนดไว้ว่า เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้านเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรหากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ดำเนินการตามนั้นและให้ มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีตามมาตรา 90 มีเจตนารมณ์เพื่อใช้เป็นวิธีการเบี่ยงเบนคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่สำนึกในการกระทำออกไปจากกระบวนการพิจารณาของศาลโดยเร็ว แล้วใช้วิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งเกิดขึ้นจากมติ

ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชนผู้ปกครองและผู้เสียหาย บางกรณีอาจรวมถึงผู้แทนชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ของข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 คดีที่จะใช้มาตรฐานการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดีตามมาตรา 90 จะต้องเป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี ไม่ว่าจะเป็นโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนจากรายงานข้อเท็จจริงและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือข้อเท็จจริงที่ปรากฏแก่ศาลเองหรือรายงานของศูนย์ให้คำปรึกษาและแนะนำ หากเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนอาจจับต้นเป็นคนดี ผู้เสียหายอาจได้รับชดเชยเยียวยาตามสมควร และการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดี ในวันนัดสอบคำให้การศาลจะสอบถามเด็กหรือเยาวชนเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนพูดหรือแสดงความรู้สึกต่อการกระทำความผิดของตน เมื่อได้ความว่าเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำแล้ว ศาลจะทำความเข้าใจแก่เด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองในเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รวมถึงผลของการจัดทำแผนและการสอบถามความยินยอมของโจทก์ จากนั้นจะนัดพร้อมเพื่อสอบถามผู้เสียหาย เมื่อผู้เสียหายมาศาลแล้วศาลจะอธิบายทำความเข้าใจในขั้นตอนวิธีการรวมถึงผลของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้อง จากนั้นจึงสอบถามความยินยอมของผู้เสียหายทุกคนผู้เสียหายคนใดคนหนึ่งไม่ยินยอม ศาลจะส่งคดีไปนัดพิจารณาตามปกติต่อไป แต่หากผู้เสียหายทุกคนให้ความยินยอมศาลก็จะมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อไป โดยให้ศูนย์ให้คำปรึกษาและแนะนำจัดทำข้อมูลเบื้องต้นและตั้ง

สำนวน และมีการตั้งผู้ประสานการประชุมกำหนดวันและสถานที่ประชุมโดยกำหนดการประชุมภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประสานการประชุม และต้องเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต่อศาลภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง เมื่อผู้ประสานการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสร็จแล้วศาลจะทำการตรวจและพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 91 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 21 โดยมาตรการในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องมีความเหมาะสมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้กับตนเป็นพลเมืองดี และสามารถเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสม และเมื่อศาลเห็นว่าแผนที่จัดทำขึ้นชอบด้วยกฎหมายแล้วจะมีคำสั่งให้ผู้ประสานงานการประชุมและผู้บริหารแผนดำเนินการตามแผนต่อไป และเมื่อมีการปฏิบัติตามแผนครบถ้วนแล้ว ผู้ประสานงานการประชุมจะจัดทำรายงานผลการปฏิบัติเสนอต่อศาล ในกรณีที่ศาลเห็นชอบด้วยก็จะมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความและมีคำสั่งในเรื่องของกลางในคดีนั้น แต่หากศาลเห็นว่าการปฏิบัติตามแผนยังไม่ครบถ้วนและมีเหตุจำเป็นศาลอาจมีคำสั่งขยายระยะเวลาตามที่สมควรก็ได้

ดังนั้น โดยภาพรวมเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีตามมาตรา 90 จะเห็นว่า มาตรา 90 เป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดีและอยู่ในระหว่างพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินยี่สิบปี เพื่อให้คดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่สำนึกผิดในการกระทำของตนได้รับการพิจารณาของศาลเสร็จสิ้นโดยเร็ว โดยให้ศาลพิจารณาข้อเท็จจริงจากรายงานและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจหรือรายงานของศูนย์ให้คำปรึกษาและแนะนำ หากเห็นว่า

เด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดี ผู้เสียหายอาจได้รับชดใช้ค่าเสียหาย และการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชน และต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดีโดยสอบถามความยินยอมของอัยการโจทก์และผู้เสียหาย หากไม่ยินยอม ศาลจะส่งคดีไปนัดพิจารณาตามปกติต่อไป หากให้ความยินยอมศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ภายหลังหากศาลเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่จัดทำขึ้นชอบด้วยกฎหมายจะมีคำสั่งให้ดำเนินการตามแผน เมื่อปฏิบัติตามแผนครบถ้วนผู้ประสานงานการประชุมรายงานผลเสนอต่อศาล ในกรณีที่ศาลเห็นชอบด้วยก็จะมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ แต่หากเห็นว่าการปฏิบัติตามแผนยังไม่ครบถ้วนและมีเหตุจำเป็นศาลอาจมีคำสั่งขยายระยะเวลาตามที่สมควร ดังนั้น มาตรการดังกล่าวนี้จึงเป็นมาตรการที่ดีเพื่อใช้แทนการดำเนินคดีอาญา ไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเสียประวัติหากต้องเข้าสถานพินิจ ซึ่งจะเป็นการแก้ไขเยียวยามากกว่าการนำตัวมาลงโทษ เป็นมาตรการที่จะส่งเสริมให้มีการแก้ไขคนคืนสู่สังคมได้

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดที่มีอัตราโทษสูงขึ้นจากอัตราโทษจำคุกเกินห้าปีแต่ไม่เกินยี่สิบปีที่น่าหนักในการกระทำและเข้าเงื่อนไขต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อปฏิบัติตามแผนโดยที่ศาลไม่จำเป็นต้องพิพากษาคดีหากเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามแผนนั้นสำเร็จ อันแสดงให้เห็นว่าแม้คดีจะมีอัตราโทษสูง แต่หากพฤติกรรมแห่งคดีไม่ร้ายแรงเกินสมควรก็สามารถจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้

สำหรับก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน ในคดีที่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ

ศาลจะสืบพยานให้เสร็จก่อนหรือยังไม่สืบพยานประกอบก็ได้โดยในเรื่องนี้อาจจะมีความคิดเห็นได้ออกเป็น 2 ความคิดเห็น กล่าวคือ

ความคิดเห็นที่ 1 อาจจะเห็นว่าเหมาะสมแล้ว จึงควรเป็นดุลพินิจให้ศาลพิจารณาได้ตามแต่ละกรณี เพราะหากกรณีใดรูปเรื่องชัดเจนว่ามีการสารภาพที่เต็มใจและกระทำความผิดจริง ก็ไม่ต้องเสียเวลาสืบพยาน แต่หากศาลมีเหตุสงสัยก็ให้มีการสืบพยานประกอบได้ ดุลพินิจเช่นนี้จะทำให้เกิดความเป็นธรรมในแต่ละกรณี

ความคิดเห็นที่ 2 อาจจะเห็นว่าคดีที่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพควรสืบพยานให้เสร็จก่อนเนื่องจากคดีที่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงกระบวนการสืบพยานจะทำให้ศาลได้มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงแล้วพิจารณาว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หรือการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดตามคำฟ้องของโจทก์หรือไม่ และพฤติการณ์แห่งคดีมีความร้ายแรงมากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจจะนำข้อเท็จจริงที่ได้ความดังกล่าวมาใช้ประกอบในการกำหนดเงื่อนไขที่ผู้ต้องหาจะต้องปฏิบัติตามแผนให้เหมาะสมได้

ดังนั้น ข้อเสนอแนะในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่า ควรแก้ไขจากเดิมที่ “ผู้เสียหายยินยอม” เป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน” เนื่องจากอาจจะมีการกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ แต่ผู้เสียหายไม่ยินยอมซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากผู้เสียหายยังมีความโกรธแค้นผู้ต้องหา หรือบิดามารดาของผู้ต้องหากับผู้เสียหายเคยมีสาเหตุโกรธมาก่อน หรือผู้เสียหายกับผู้ต้องหาตกลงเรื่องค่าเสียหายกันไม่ได้ ผู้เสียหายไม่พอใจจำนวนเงินค่าเสียหายหรือเหตุผลอื่นใดก็ตามที่ผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมในการจัดทำแผน

จากความเห็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า การใช้มาตรการดังกล่าวมิใช่การวินิจฉัยคดีเพื่อมีคำพิพากษา

แต่เป็นการมุ่งแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้กับตน เป็นพลเมืองดี และสามารถเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสม จึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การสืบพยานหลักฐานเพราะในบางคดีการสืบพยานอาจยังเป็นการสร้างรอยแผลให้ทั้งเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายก็ได้ ส่วนในข้อที่เกรงว่าหากแผนไม่สำเร็จแล้วจะต้องมีการสืบพยานต่อไป ควรให้เป็นดุลพินิจเฉพาะเป็นเรื่องๆ ไป กฎหมายจึงเปิดให้ศาลใช้ดุลพินิจได้

ส่วนในเรื่องของการใช้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูกับเด็กหรือเยาวชนที่รับสารภาพ แต่ไม่สำนึกในการกระทำความผิด จะเห็นว่า เจตนารมณ์ในการใช้มาตรการดังกล่าวต้องการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเพื่อให้รู้สึกผิดชอบชั่วดี และแก้ไขตนเองต่อไป ดังนั้นหากเด็กให้การรับสารภาพเพื่อให้คดีเสร็จสิ้นและได้รับประโยชน์จากมาตรการสำหรับเด็กดังกล่าว แต่ไม่สำนึกในการกระทำความผิดของตน ถือว่าไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น กรณีนี้ไม่สามารถนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 90 มาใช้ได้ ทั้งนี้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูควรใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่รับสารภาพ และสำนึกในการกระทำความผิด เพราะการสำนึกในการกระทำความผิด จะนำไปสู่การแก้ไขเพื่อให้เขาสามารถกลับมาคนดีของสังคมได้

ผู้เขียนเห็นว่า การใช้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูควรใช้เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนที่สำนึกในการกระทำความผิดเท่านั้น เพราะหากไม่สำนึกในการกระทำความผิดแล้วโอกาสที่จะปฏิบัติตามแผนสำเร็จเป็นไปได้ยาก เนื่องจากมิได้เกิดจากจิตสำนึกภายในของตัวเด็กหรือเยาวชนเอง หากแต่เป็นการกระทำไปเพียงเพื่อให้ตนเองไม่ต้องถูกศาลพิพากษาคดี

ส่วนเรื่องสุดท้าย หากศาลไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป โดยจะส่งยุติการจัดทำแผน อาจสืบพยานโจทก์ต่อไป หรือถ้ารับสารภาพ ไม่มีการสืบพยานประกอบ ศาลจะพิพากษาคดีทันทีก็ได้ ในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่า กระบวนการยุติธรรม

สำหรับเด็กควรจะเป็นเรื่องการทำงานร่วมกันระหว่างกลไกในการแก้ไขฟื้นฟู เพราะวาระกระบวนการในศาลนั้น ศาลจะมาให้เรื่องทั้งหลายยุติด้วยความเป็นธรรม ซึ่งหมายถึงกระบวนการในการที่จะทำให้อายุติเหมาะสม และจะต้องเป็นเรื่องของการร่วมมือกัน ซึ่งในขั้นนี้เป็นการใช้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นการพิจารณาของศาล หากศาลเห็นว่ารูปเรื่องแห่งคดี แผนแก้ไขบำบัดนั้นไม่ได้รับความเห็นชอบ ก็ควรดำเนินคดีต่อไปได้ เพราะในชั้นการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อาจทำให้ศาลเห็นข้อมูลอื่นเพิ่มเติมขึ้นที่นำไปสู่การไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น หากภายหลังศาลพิจารณาคดีต่อไปทำให้ได้ข้อเท็จจริงชัดเจนมากยิ่งขึ้น ศาลอาจใช้มาตรการอื่นๆ อีกได้

ดังนั้น เมื่อศาลสั่งยุติการจัดทำแผน ก็ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 ต่อไป คือ หากเป็นคดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ต้องมีการสืบพยาน แต่อัตราโทษต่ำกว่าห้าปี หากรับสารภาพ ศาลก็สามารถพิพากษาได้ทันที

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ ทำให้ผู้เขียนได้บทสรุปมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีตามมาตรา 90 ดังนี้

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดที่มีอัตราโทษสูงขึ้นจากอัตราโทษจำคุกเกินห้าปี แต่ไม่เกินยี่สิบปีที่สำคัญในการกระทำและเข้าเงื่อนไขต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อปฏิบัติตามแผนโดยที่ศาลไม่จำเป็นต้องพิพากษาคดีหากเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามแผนนั้นสำเร็จ อันแสดงให้เห็นว่าแม้คดีจะมีอัตราโทษสูง แต่หากพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงเกินสมควร

ก็สามารถจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้ จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ควรแก้ไขจากเดิมที่ “ผู้เสียหายยินยอม” เป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน” เนื่องจากอาจจะมีกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ แต่ผู้เสียหายไม่ยินยอมซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากผู้เสียหายยังมีความโกรธแค้นผู้ต้องหา หรือบิดามารดาของผู้ต้องหากับผู้เสียหายเคยมีสาเหตุโกรธมาก่อน หรือผู้เสียหายกับผู้ต้องหาตกลงเรื่องค่าเสียหายกันไม่ได้ ผู้เสียหายไม่พอใจจำนวนเงินค่าเสียหาย หรือเหตุผล

อื่นใดก็ตามที่ผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมในการจัดทำแผน

ข้อเสนอแนะ

ควรแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 เดิม “ผู้เสียหายยินยอม” แก้ไขเป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน”

References

- Announcement of the Prime Minister's Office About the Announcement of the Country Reform Plan, B.E. 2562. (2018). *Royal Thai Government Gazette*, 135(24 A), 1-2.
- Child Protection Act, B.E. 2546. (2003). *Royal Thai Government Gazette*, 120(95 A), 1-29.
- Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560. (2017). *Royal Thai Government Gazette*, 134(40 A), 1-90.
- Convention on the Rights of the Child*. (1989). Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- Dulyakarn, T., & Dulyakarn, P. (2014). *Juvenile cases (civil-criminal)* (4th ed.). Sang Chan.
- Juvenile and Family Court and Procedure Act, B.E. 2553. (2010). *Royal Thai Government Gazette*, 127(72 A), 12-73.
- Kanchanatecha, M. (2019). Problems on the determination of condition for special measures in lieu of criminal proceedings on the juvenile offender. In *The 6th Nakhon Ratchasima College National Academic Conference* (pp. 406-413). Nakhon Ratchasima College.
- Regulations of the President of the Supreme Court on the Criteria, Methods and Conditions for the Preparation of the Post-Trial Rehabilitation Plan, B.E. 2566. (2013). *Royal Thai Government Gazette*, 130(67 A), 12-19.
- Traijutakarn, P. (2019). Special measures in lieu of criminal proceedings and rehabilitation of juveniles in justice system. *Journal of Social Sciences and Humanities* 45(2), 52-79.